

Б ъ л г а р с к а а к а д е м и я н а н а у к и т е

Институт за държавата и правото

СТАНОВИЩЕ

ОТ ПРОФ. Д-Р ИРЕНА ИЛИЕВА

**Институт за държавата и правото, Българска академия на науките,
София 1000, ул. „Сердика” № 4, тел. 987 49 02**

член на научно жури за публична защита на дисертационния труд на Христо Цветолюбов Нушев (Заповед № РД 38-18/05.01.2017 г. на Ректора на СУ проф. дфн А. Герджиков) – докторант на самостоятелна подготовка по професионално направление 22. История и археология – Документалистика, архивистика, палеография/вкл. Историография и източникознание/ на Исторически факултет на Софийския университет „Св. Климент Охридски” на тема:

**„ПРИСЪЕДИНЯВАНЕТО НА БЪЛГАРИЯ КЪМ ЕВРОПЕЙСКИЯ СЪЮЗ,
СПОРЕД ДОКУМЕНТИТЕ ОТ АРХИВА НА МИНИСТЕРСТВО НА ВЪНШНИТЕ
РАБОТИ“**

I. Общо описание на представения дисертационен труд

Докторантът е представил дисертационен труд в обем от 207 нестандартни страници, включително увод, четири глави, заключение, библиография и едно приложение от 160 страници с опис на 624 документа от архива на МВнР.

Трудът е посветен на един неизследван документално и задълбочено процес от най-близкото ни минало – присъединяването на България към Европейския съюз. За изясняването на този исторически изключително важен период е използван Архива на МВнР – солидна база данни и документи (дипломатически и недипломатически), описани в Приложението към дисертацията.

Разпределението на дисертационния труд е изключително балансирано и логично построено.

В Увода (10 с.) Христо Нушев обосновава избора на предмета на изследване. Действително, на фона на изобилната литература по право на ЕС, липсва обобщено проучване на целия процес на присъединяването на България както в политически, така и в правен аспект. Считаю, че дисертационният труд запълва една празнина в българската специализирана литература и дава обективен поглед върху въпроса.

Глава Първа (в обем от 42 с.) обхваща периода от 1985 до 1995 г., посветена е на установяването на дипломатическите отношения между България и Европейската икономическа общност и поемането на нашата страна по пътя на европейската интеграция. На базата на изследваните дипломатически документи е доказана точната дата на установяване на официалните отношения между България и ЕИО – 10 август 1988 г. Проследени са подписването на Спогодбата за търговия, търговско и

икономическо сътрудничество между България и ЕИО (1990 г.), преговорите за асоцииране и сключването и влизането в сила на Европейското споразумение за асоцииране (ЕСА). След приемането на Декларацията на българското правителство, в която се потвърждава желанието на страната да стане пълноправен член на ЕС (14.04.1994 г.) и влизането в сила на ЕСА авторът сочи, че се навлиза в нов етап на отношенията между нашата страна и Съюза. Краят на периода, изследван в Глава първа завършва с официалното подаване на молбата за пълноправно членство на България по време на Европейския съвет в Мадрид (15 – 16 декември 1995 г.)

Глава Втора (48 с.) проследява пътя от страна-кандидатка за членство до началото на реални преговори. В нея авторът прави обосновани изводи за приемственост в основните външнополитически приоритети и за наличието на вътрешнополитически консенсус за продължаване на започнатите реформи, както и за разширяване на аргументите по отделни аспекти на интеграцията (с. 69 – 70). Това е периодът, в който се изготвя Националната стратегия за присъединяване на България към ЕС, Програмата за нейното реализиране, Националната програма за приемане на достиженията на правото на Европейската общност, актуализираната ѝ версия, подробно изследвани от Хр. Нушев. Особен интерес представлява въпроса с ядрената безопасност и извеждането от експлоатация на блокове 1 – 4 на АЕЦ Козлодуй в хода на преговорите след Втория редовен доклад за напредъка на България (13.10.1999 г.) (с. 90-92).

Глава Трета (48 с.) е фокусирана върху преговорния процес и обхваща периода от 2000 до 2006 г. Основателно авторът твърди, че 2000 г. е ключова за пълноправното членство на България в ЕС. На 15.02.2000 г. е поставено официалното начало на преговорите за присъединяване. Проследени са актуализираните „Програма 2001“ и „Националната програма за възприемане на достиженията на правото на ЕС за 2000 г.“. Справедливо отпадането на България от т. нар. „черен Шенгенски списък“ е посочено като успех на преговорния процес (с.103). Подробно е проследен отварянето и затварянето на отделни глави, показани са мерките от вътрешнополитически план (най-вече в законодателството) за изпълнение на препоръките на Европейската комисия, но и външнополитическите усилия за членството в ЕС.

Глава Четвърта обхваща времето от 2000 до 2004 г. и е характеризирано от Христо Нушев като реален преговорен процес. Особен интерес представлява проследяването на отварянето и затварянето на 31 преговорни глави, предварителното затваряне и повторното отваряне на някои глави в периода до януари 2007 г. и анализа на документите от архива на МВнР.

В заключението авторът извежда периодизацията на присъединителния процес в четири етапа и прави синтезирана характеристика на всеки от етапите. Христо Нушев обосновава, че процесът на присъединяване на България към ЕС е една от най-успешно осъществените политики в нашата история.

II. Оценка на научните и практически резултати и приноси в дисертацията Към теоретичните приноси следва да отнеса:

- **Първото несъмнено достойнство на дисертационния труд е избора на темата: присъединяването на България към ЕС не е изследвано от гледна точка на дипломатическите документи и архивните материали. Поради това е налице обективно и подкрепено с безспорни доказателства представяне на присъединителния процес.**
- **За първи път в българската специализирана литература е разгледана динамиката на преговорния процес («отваряне» и «затваряне» на глави и**

договореностите съгласно изследваните документи) по време на испанското, белгийското и датското председателство на Съвета на ЕС.

- Доказана е безспорно тезата, че независимо от различните правителства след 1989 г. те неотстъпно са отстоявали желанието за присъединяване на България към ЕС и че макар с различен интензитет са провеждали реформи и осъществявали напредък в преговорите.
- За първи път систематично са проучени всички редовни доклади на Европейската комисия за напредъка на България.
- Историческият анализ на докладите на Европейската комисия само потвърждава неизменно присъстващите констатации и проблеми, продължаващи и в последния мониторингов доклад за България – съдебната реформа и борбата с корупцията.
- За първи път в специализираната литература научно и документирано е изяснено изоставането на преговорния процес с България в сравнение с Румъния и усилията на българското правителство за справедливо оценяване според собствените постижения и неизкуствено обвързване на двете страни.
- Особен теоретичен интерес представляват усилията на българската дипломация през изследвания период. Дисертационният труд разкрива, че се използва целия наличен инструментариум на двустранната (и то на всички равнища-най-високо, правителствено и министерско) и многостранната дипломация (например по линия на ОССЕ).
- Извършена е историческа периодизация на присъединителния процес.

Към научно-приложните приноси бих посочила:

- Изясняването на точната дата на установяването на дипломатическите отношения между България и ЕИО – 10 август 1988 г.
- Задълбоченото проучване на присъединителния процес би могло да бъде полезен наръчник за преговорите на държавите от Западните Балкани, при това в два аспекта: на добри практики и положителен пример, така и на пропуски и недостатъци.
- За първи път са осветлени усилията на българските официални власти да се предотврати отлагането на влизането в сила на Договора за присъединяване с една година.
- Дисертацията поставя и някои «отворени» въпроси, като например защо България не успява да договори същите компенсации за закриването на 3 и 4 блок на АЕЦ «Козлодуй» като Словакия. Подобен въпрос се повдига относно «празнините» в документацията при преговорна глава «Социална политика и заетост».

III. Критични бележки и препоръки

Би могло да се изведат по-ясни изводи относно ключовите, критичните, спорните въпроси в преговорния процес, кои глави са били приоритетни за България и какви интереси са защитавани най-силно. Но и в този вид дисертацията дава достатъчно ясна представа на читателя за основните проблемни възли.

Имам някои терминологични бележки като използването на термина «хармонизиране на българското законодателство с достиженията на правото на ЕС». Общоприето е сред специалистите по право на ЕС, че до момента на присъединяването следва да се използва термина «сближаване», а след присъединяването на България към ЕС – «хармонизиране».

Има изобилна специализирана литература по право на ЕС, която не е в библиографията. Тази липса се компенсира от богатия архивен материал.

Посочените критични бележки не са от съществено значение и не се отразяват на качеството на дисертационното изследване и отличното впечатление от него.

IV. Заключение

Изложените преценки за научните приноси на разглежданото дисертационно изследване и направените препоръки могат да послужат като основа за оценката на научната подготовка и качества на докторанта.

Това, което може да се обобщи от представения дисертационен труд на Христо Цветолобов Нушев, е способността за избор на важен исторически въпрос, който не е разработван от гледна точка на документалните източници в България. Авторът показва умения да систематизира и анализира огромен по количество архивен материал, притежава критичен подход и умение да обобщава и прави обосновани изводи.

Дисертационният труд отговаря на изискванията на чл. 6, ал. 3 от Закона за развитие на академичния състав в Р България, на чл. 27 от Правилника за неговото прилагане и на чл. 66 от Правилника за условията и реда за придобиване на научни степени и за заемане на академични длъжности в Софийския университет „Св. Кл. Охридски“, поради което давам **ПОЛОЖИТЕЛНА ОЦЕНКА и предлагам убедено Научното жури да даде на Христо Цветолобов Нушев образователната и научна степен „доктор“ по научната специалност история 22. История и археология – Документалистика, архивистика, палеография/вкл. Историография и източникознание**

Член на научното жури:

**Проф. д-р Ирена Илиева
И.д. Директор на Института за държавата и
правото**

София, 13 февруари 2017 г.